

Debatt

Torgeir Larsen
Debattredaktør
Tlf. 22 31 09 20
tola@dagbladet.no

Simen Ekern
Kronikkansvarlig
Tlf. 22 31 08 56
sek@dagbladet.no

Skriv til: debatt@dagbladet.no
Replikk: Maks 1800 tegn. Inkludert mellomrom,
linnlegg. Maks 2500 tegn. Inkludert mellomrom.
Debatt: Maks 6500 tegn. Inkludert mellomrom.
Debatt på nett: www.dagbladet.no/debatt

Nobelkomiteens begrunnelse er forankret i en alvorlig misforståelse.

Fredspris på feil grunnlag

DEBATT

Tor A. Benjaminsen

Førsteamanuensis, Norgagric,
Norges Landbruksrådgivning

DEBATT

Hanne Svarstad

Seniorforsker, Norsk institutt for
naturforskning

WANGARI MAATHAI mottar i dag Nobels fredspris som første afrikanske kvinne. Dette kan det være flere grunner til å glede seg over. Nobelkomiteens begrunnelse er imidlertid forankret i en alvorlig misforståelse. Her plasseres nemlig Maathais replanteringes nemlig Maathais replantering inn i en uholdbar fortelling om ørkenspredning.

Ideen om at det foregår en overrunnelse av tørre områder i Afrika som igjen fører til ørkenspredning er gammel. Den stammer fra den tidlige kolonitiden da de europeiske kolonherrene trængte å reetferdiggjøre okkupasjonen av land. Europeerne kunne

Også når det gjelder overbeiting, forbruk av ved til brensel og jordsmonnets fruktbarhet gir ny forskning et mer nyansert og ofte kontrasterende bilde. Her er det ikke bare noen få spredte studier, men etterhvert en omfattende dokumentasjon som setter nye påstander om ørkenspredning i et pinlig lys.

NOBELKOMITEEN HEVDER

at vi alle er vitne til «korleis avskoging og skogsødd fører til ørkenspredning i Afrika», og at «(v)ern om skog mot ørkenspredning er ei vesentleg sak i strevet for å styrkia livsmiljøet på vår felles jord». Dette viser både at komiteen er dårlig informert, samtidig som uttalelsen er et nytt bevis på hvor politisert fortellingen om ørkenspredning er blitt. Denne fortellingen ser ut til å leve sitt eget liv blant byråkrater og politikere uavhengig av hva forskningen forteller oss. Den er blitt en vanngripelig historie, kanskje fordi den ikke utfordrer noen mektige interesser. Den passer tvert imot

inn i en unnsatt fortsettelse om

politisert foretelling om ørkens-

predning er blitt. Denne foretelling

gen ser ut til å leve sitt eget liv

blant byråkrater og politikere

overutrytning av terre områder i
Afrika, som igjen fører til ørkens-
predning er gammel. Den stam-
mer fra den tidlige kolonitiden da
de europeiske koloniserere
trengte å rettferdiggjøre økupa-
sjon av land. Europeerne kunne
formelig «se» at det foregikk av-
skogning og ørkenspredning og
forklarte dette med «de svartes
larskap og ubekymrede hold-
ning». Derfor var det viktig at
europeerne tok over med sine vi-
denskapelige metoder. Selv om det
også under kolonitiden var fors-
kere som stilte spørsmålsteget ved
den dominerende ideen om ør-
kenspredning, ble disse spørsmå-
lene neglisjert i praktisk politikk.

Efter at de afrikanske statene
ble uavhengige har den nye afri-
kanske eliten innenfor statsbyrå-
kratiet brukt faren for ørkens-
predning for å begrunne hvorfors-
startlig ørkenskap av jord er nødven-
dig. I de aller fleste afrikanske land
i dag eier staten over 90 % av jor-
den. Dette gir byråkraterne makt
og muligheter til å berke seg selv.
Som svar på krav om mer desen-
tralisert forvaltning kommer mo-
tagementet stadig opp om at det
bare vil føre til mer ørkenspred-
ning eller miljøforringelse.

INTERNASJONAL FORSKNING

foretatt siden slutten av 1980-tal-
let har imidlertid sådd vesentlig
tvil om det foregår noen vedva-

rende ørkenspredning i Afrika.

enten det dreier seg om en urvi-

delse av ørkenområder eller en

allmenn forringelse av ressurs-

grunnlaget gjennom overbeiting,

vedsanking eller annen tenkt ut-

ping av jorden. Amerikanske

forskere ved romforskningsinsti-

tutet NASA har for eksempel

studert satellittbilder over Saha-

ras sørgenue for perioden 1980-

1997. De konkluderte med at ør-

ken grensen svigrer frem og tilba-

ke som et direkte svar på den årl-

uavhengig av hva forskningen
forteller oss. Den er blitt en uan-
gripelig historie, kanskje fordi
den ikke utfordrer noen mektige
interesser. Den passer vert innt
all vårt bilde av Afrika som konti-
neret med tørke og overbefolk-
ning. Synderne, men også ofrene i
denne historien, er Afrikas egen
befolkning – spesielt fattige små-
bønder og nomader. Afrika har
mer enn nok av reelle utfordrin-
ger.

Når foretellingen om ørkens-
predning har vist seg såpass ro-
bust er det ikke underlig at ulike
aktører i Afrika knytter sin orga-
nisasjon eller sine prosjekter til
denne foretellingen. Det er for ek-
sempel vanlig i Afrika at treplan-
ting blir begrunnet med nødven-
digheten av å bekjempe ørkens-
predning. Dette har i en rekke
sammenhenger bidratt til økono-
misk støtte. Maathais organisa-
sjon Green Belt Movement skal
ha planer for millioner nær. I bo-
ken sin om bevegelsen er en av
Maathais begrunnelser for tre-
plantingen nettopp at den for-
hindrer ørkenspredning. Foret-
ellingen om ørkenspredningen har
alltid hatt en særlig sterk forank-

ring hos FNs miljøvernorganisa-
sjon, UNEP, som har sitt hoved-
kontor i Maathais egen by Nairo-
bi.

DET FINNES IMIDLERTID

en rekke gode grunner til å plante trær,
og Maathai peker på flere av dem i
boken sin. Trærne hjelper blant
annet lokalsamfunn til å skaffe
brennved på en bærekraftig må-
te. Dette vil bedre særlig landsby-
kvinnenes liv ved at de slipper å
gå lange av gårde for å sanke ved,

og de gis innvekter tilknyttet pro-
duksjonen av treplanter. Videre
vil den bedre tilgangen på
brennved gjøre det mulig å pre-
parere mer næringsriktig mat, noe

som igjen har positive konsek-
venser for livskvalitet og utvik-
lingsmuligheter.

Treplantingsaktiviteten er

dessuten organisert på en måte

som kan gi nyttige erfaringer og

dermed makt til lokalbefolkning-

gen, ikke minst kvinnene som i

stor grad utgjør bevegelsens loka-

le deltakere. En inntonsjon med

Green Belt Movement er med

andre ord å gjøre fattige kvinner i

stand til å forandre situasjonen

sine. Dette handler i stor grad om

fattigdomsbekjempelse «meden-

fra», som her går ut på at folk selv

forbedrer sitt eget ressursgrunn-

lag.

Nobelkomiteens begrunnelse

om at Maathais treplanting bidrar

til kampen mot ørkenspredning

er imidlertid meningsløs. Den
vitner om mangel på grunnleg-
gende kunnskaper om miljø og

INGEN SPREDNING: Internasjonal forskning foretatt siden slutten av 1980-tallet har sådd vesentlig
tvil om det foregår noen vedvarende ørkenspredning i Afrika, skriver artikkelforfatterne.

Foto: Paul de Benders/Reuters

utvikling i Afrika, noe som bidrar
til feil fokus i en verdensdel der
mange reelle problemer fortjener
oppmerksomhet og støtte.

OM IKKE KAMPEN

mot ørkens-
predning gir mening, finnes det
andre grunner til å gi Maathai
fredsprisen. Det har blitt påstått i

debatten om Maathai at Nobelko-

miteen i år for første gang deler ut

en ren miljøpris. Dette er feil. I

stedet må det påpekes at Maathais

arbeid på verdifulle måter kobler

flere viktige elementer for en bed-

re verden, og som hver for seg har

begrunnet utdelingen av fredspris-

ser tidligere: Fattigdomsbekjem-

peelse (som Mør Tereset fikk prisen

for i 1979), kamp for demokrati og

meneskerettigheter i pristinne-

rens hjemland (som blant annet
Shirin Ebadit og Aung San Suu Kyi
fikk prisen for i 2003 og 1991),

samt endringer av forvaltningen
av naturressurser (noe som er
sammenhengbart med tildelingen
av fredsprisen for 1970 til planter-
foretleren Norman Borlaug). Til-
ross for avsporingen om ørkens-
predning har Nobelkomiteen
funnet fram til en pristvinner som
er minst like verdig som tidligere
pristvinnere.

I debatter og arrangementer i
forbindelse med årets fredspris
får man inntrykk av at arbeidet til
årets fredspristvinner handler om
forholdet mellom miljøspørsmål
og krig. Dette er også en avspori-
ning i forhold til det årets pristvin-
ner faktisk bør krediteres for. Ma-
athai har først og fremst bidratt
med en innsats for å bedre forhold-
ene for fattigfolk på lokalt nivå i
Kenya, ikke minst kvinner. Det er
dette som hadde fortennt opp-

merksomhet.